

Rijkalasj unneplågo ja unneplågogiela

Ráddidusá unneplågopolitijka tjoahkkájgäsos

Ulmme svieriga unneplågopolitijkaj le rijkalasj unneplågojda suojev vaddet, nannidit sijá máhttelisvuodajt bájnattjím fábmuj ja doarjodit histávrrálasj unneplågogielaht vaj ávddálijguovlluj bissu. Svieriga rijkalasj unneplågo li juvdára, roma, sáme, svierikuobmelattja ja duornosliegega. Unneplågogiela li jiddisj, roma giella, sámegiella, suomagiella ja meänkieli.

Tjoahkke svieriga unneplågopolitijka

Rijkabiejve márrádusá 1999 tjuovvusin dáhkkidit rábmakonvensjavná nanustahtemav suoje birra rijkalasj unneplågojda (rábmakonvensjavná) ja europa biejadusáv rijkadajva-jali unneplågogielaht (unneplågogiellakonvensjavná) 2000 unneplågopolitijka ietjas politikkkaguovllon vuododuváj. Vuodo unneplågopolitijkaj gávnnu proposisjavnán 1998/99:143 Nationella minoriteter i Sverige/ Rijkalasj unneplågo Svierigin (bet. 1999/2000: KU6, rskr. 1999/2000:69) ja rábmakonvensjavnán ja unneplågogiellakonvensjavnán.

Riektá suodjáj rijkalasj unneplågojda ja riektá anodit unneplågogielaht priváhta ja almulattjat le rábmakonvensjavná ja unneplågogiellakonvensjavnáv milta rijkajgasskasasj suoje almasjriektájda integreridum oasse. Unneplågogielaht dáhkkidibme le aj duodastus vaj dá giela li svieriga kultuvrráarbes oasse.

Állidittjat máhttet ulmev unneplågopolitijkaj rávkaduvvá gájkka rijkalasj unneplågoj dárbo ja dájma rjika gájkka guovlojn ja gájkásattjat sebrudagán ájttsisuvvi. Guosská stáhta fábmudagájda goappátjagá kommuvnajda ja lánndadikkijda. Svierigin le guhka árbbedáhpe nanos kommuvna iesjstivrimijn. Unneplågopolitijka tjadádibme viertti danen ságastallamin stáhta ja kommuvnaj gaskan dagáduvvat.

Rijkalasj unneplågo

Rábmakonvensjavná nanustahttemin namájn javladuvvin juohkusa ma li rijkalasj unneplågo Svierigin. Aktisasj rijkalasj unneplågojda Svierigin le vaj divna li Svierigin málggadav gávnnum. Danen li sijá giela ja kultuvra svieriga kultuvrráarbes oasse. Ulmutjin gudi juohkusij gulluji li vil tjielgga aktavuohhta ja aktisasj jáhkkudak, gielak,

árbbedábálasj jali kultuvralasj tjanos ja umasslágásj vuogij duodasti sidov ja viggamav ietjasa identitehtav anodit. Danen gá sáme li iemeálmuga Svierigin de gávnnu aj sierralágásj sámepolitijka.

Unneplågogiela

Unneplågopolitijka ájnas oasse le doarjodit histávrrálasj unneplågogielaht vaj ávddálijguovlluj bissu. Giela ma li dáhkkiduvvam unneplågogiellan Svierigin li jiddisj, roma giella (gájkka varietehta), sámegiella (gájkka varietehta), suomagiella ja meänkieli. Dá giela gábtjáduvvi aj Svieriga unneplågogiellakonvensjavná nanustahttemis. Rijkalasj unneplågogielaht gálmma sámegiella, suomagiella ja meänkieli li rijkadajvak giela d.j. siján li histávrráattjat nanos geografalasj tjanos. Dáj gielajn li danen nannusap suodje, unneplågokonvensjavná milta, gá jiddisj ja roma giella.

Unneplågogiellaláhkaásadibme

Muhtem geografalasj dáfojn gánná sámegiellan, suomagielan ja meänkielin le guhka árbbedáhpe le sierralágásj unneplågogiellaásadibme fámon. Láhkaásadibme gábtjtjá muhtem kommuvnajt Norrbottenin, náv gáhtjoduvvam tjuottjudusguovlo ja aktugattjat vaddá riektáv sámegielaht, suomagielan ja meänkielin aktavuodajn tjuottjudusfábmudagáj ja duobbmostávláj anodit. Láhkaásadibme vaddá aj riektáv ávddáskávlládájma ja vuorrasijhuvsov állásit jali muhtem mudduj unneplågogiellaj oadtjot. Lenastivrra Norrbottena lenan le dahkamus juogadit stáhtadoarjjagav kommuvnajda tjuottjudusguovlojn gálojda ma lága diehti sjaddi. Lenastivrra galggá aj kommuvnaj láhkaásadime anodimev állidit ja árvustallat.

Unneplågopolitijka- ássudakgájkádásasj guovllo

Unneplågopolitijka moadda guovddelis oase, degu áhpadus-, kultuvrra-, ja vuosstenuppástallamdagó, tjadáduvvi ietjá politikkkaguovlojn. Jávsáduvvi unneplågopolitijka ulme máhkkáj danen aktidibme unneplågopolitijka ja ietjá politikkkaguovlojn gaskan rávkaduvvá. Ráddiduskansliddjan le danen sierralágásj barggojuogos ávdástiddij guosse departementajs. Ájnas le aj buohtaárvovuojnno unneplågopolitijkav bájnásj.

Áhpadus

Ájnas le gájkka máná Svierigin diedoijt rijkalasj unneplágoj histávra birra ja sijá kultuvra, giela ja jáhkkudagá birra oadtju. Skávlá oahppaplánajn danen gávnnu diedo galggi rijkalasj unneplágoj ja unneplágogielaj birra vatteduvvat. Iednegiellaáhpadasán ja guovtegielak áhpadasán le stuorra árvvo unneplágogielaj doarjodime ja nannidime hárráj. Skávládoajmma galggá, gáhtjos rájáj sinna, sierraláhkáj unneplágogiellaáhpadasá ja guovtegielak áhpadasá ávddánimev rijkalasj unneplágojda gáhttjat.

Kultuvrra

Rijkalasj unneplágojn le boandás kultuvrra mij i.s. dájdalasj dájma umasslágásj hámajn duodastuvvvá. Ávdet unneplágokultuvrajt Svierigin bisodit ja ávddánahttet, avtabále gá boanddot kultuvrraielemav gájkásattjat. Ájttsisittjat rijkalasj unneplágojt sierraláhkáj doarjjaga juogedimen, 2000 rájes jahkasattjat stáhta doarjjagij girjálasjuohtaj ja kultuvrraájggetjállagijda biednigahteduvvá. Stáhta kultuvrraráde 2002 rájes vil jahkasattjat biednigahtta dagojda ulmijn rijkalasj unneplágoj gielav ja kultuvrav ávdedit.

Giellasujtto

Rijkalasj giellapolitijka ulmes vuoseduvvá gájkajn li riektá giellaj, i.s. dietteduvvá riektá ietjas rijkalasj unneplágogielav anodit ja ávddánahttet. Stáhta fábmudahka Instituhtta giellaj ja álmukmujttuj/ Institutet för språk och folkminnen ávdásvásetet jiddisj, romagiela, suomagiela ja meänkieli giellasujtos. Giellasujttobarggo sámegiellaj Sámedikkes lájddiduvvá.

Vuosste-nuppástallam

Svierigin le sierralágásj láhkaásadibme nuppástallama vuosstáj i.s. álmuktjerdak jali jáhkkudak tjadnusa diehti. Ássjeulmutjin álmuktjerdak nuppástallama vuosstáj(DO) le viddno vuosteldit ja hieredit nuppástallamav álmuktjerdak tjadnusa, jáhkkudagá jali ietjá jáhkkudakvuojno diehti. Ássjeulmusj álmuktjerdak nuppástallama vuosstáj(DO) duossto bajedimijt nuppástallama gávttuj. Danen gá roma stuorrát boahttuji nuppástallamij de Ássjeulmutjin nuppástallama vuosstáj(DO)

le dahkamus sierraláhkáj barggat romaj nuppástallamav hieredit ja duosstot.

Rijkalasj unneplágojda lasedum bájnattjím fábm

Stuorra ájnasvuodas rijkalasj unneplágojda unneplágojpolitijkan le bájnattjím fámo gávttuj sebrudakiellemín. Nannidittjat unneplágoj máhttelisvuodajt bájnattjím fábmuj umasslágásj dago li danen álga-dum, i.s. dájmaduvvi rádedimjtáhkanime ávdástiddij ráddidussaj ja unneplágoj organisasjavnájda. Organisasjavná ma ávdásti rijkalasj unneplágojt biednigahteduvvi aj jáhkásattjat ulmijn giehpedit dájma dájda organisasjavnájda. Doarjjaga juogeduvvi biejadusá (2005:765) gávttuj stáhtadoarjjaga gávttuj rijkalasj unneplágojda.

Rijkagasskasasj aktijbarggo

Svierik diedov vaddá juohkka vidát jage Europarádáj makkir dagojt li álgadum rábma-konvensjavná tjadádibmáj ja juohkka goalmát jage unneplágokonvensjavná hárráj. Europaráde váttugit gáhttjá Svieriga diedádusájt ja iejvvitjit guoske fábmudagájt ja organisasjavnájt Svierigav aj guossit. Europaráde dan mañjela aktit ietjas manjibáhtusájt ja hástálusájt vuogas dagojda Svieriga gávttuj diedádusán. Dát sujnnimásadus le ájnas ulmme unneplágojpolitijka dábelijtjuovvomij ja ávddánibmáj. Ietján gá ruoptusdiededimijn Europarádáj Svierik aktanbarggá Europarádijn säbrrama baktu guokta ássjedábdejuohkusijn. Svierik aktanbarggá aj ietjá nuorttarikaj unneplágoássijn moatten barggojuohkusijn.

Ienep diedo

Proposisjavná 1998/99:143 Nationella minoriteter i Sverige/Rijkalasj unneplágo Svierigin gávnnu ráddidusá webbabielen www.regeringen.se. Máhtá dav aj Rijkabiejve prienntidagán oasstet, tel. 08-786 58 10. Ienep diedoijt ráddidusá bargo birra rijkalasj unneplágojda gehtja www.regeringen.se, www.manskligarattigheterna.se jali aktavuodav válde Ássudagájn demokratiddjaávdánibmáj, almasj riektájda, rijkalasj unneplágojda ja álmukdoajmmaássijda/Enheten för demokratiutveckling, mänskliga rättigheter, nationella minoriteter och folkrörelsefrågor 08-405 10 00 (vxl.) Diededibme Europaráde bargo birra gávnnu aj www.coe.int.

REGERINGSKANSLIET

Integrasjavná- ja buohtaárvodepartemánnta

10333 Stockholm • tel. växel 08-405 10 00

Bilge Tekin Befrits tfn 08-405 10 00 gatjálvisájt ássjesisanádusá birra vásstet Diehtobieles ienebujt máhtta Integrasjavná- ja buohtaárvodepartemantas rávviduvvat, tfn 08-405 10 00 jali ráddidusá webbabielen: www.regeringen.se

Grafisk Service la prienntim, 2007 sijnilltjamánon. Integrasjavná- ja buohtaárvodepartemantas le diehtobielle buvtadam. Artihkkaln. IJ 07:7